

PAPER DETAILS

TITLE: Beyaz Kale Kitabının Hegel`in Efendi-Köle Diyalektigi Yaklasimi ve Gustav Freytag'in Freytag Piramidi Esliginde Incelenmesi

AUTHORS: Ali Erdem ALTUN

PAGES: 62-75

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2284721>



Beyaz Kale Kitabının Hegel'in Efendi-Köle Diyalektiği Yaklaşımı ve Gustav Freytag'ın Freytag Piramidi Eşliğinde İncelenmesi*

An Analysis of *The White Castle* Along with the Theorems of Hegel and Freytag

Ali Erdem Altun^a

^aBağımsız Araştırmacı, İstanbul, Türkiye.
alierdemaltun7@gmail.com
0000-0003-4538-3474

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 10.03.2022

Düzeltilme tarihi: 17.06.2022

Kabul tarihi: 28.06.2022

Anahtar Kelimeler:

Hegel,

Köle-Efendi,

Freytag'ın Piramidi,

Beyaz Kale,

Orhan Pamuk

ÖZ

Bu makalede, Orhan Pamuk'un *Beyaz Kale* eserindeki doruk noktaları Gustav Freytag'ın Freytag Piramidi kuramı aracılığıyla saptanmıştır. Çalışma boyunca bu noktaların önemi ve esere katkıları tartışılmıştır. Özellikle eserin doruk noktalarının saptanması esere dair yapılan analizleri güçlendirirken, aynı zamanda akademide bu kitap üzerine varılan fikir birliğini de değiştirebilir. Fakat doruk noktası kavramı bu çalışmaya uygulanmadan evvel, yoğun bir literatür taramasından geçilmiştir. Böylelikle Freytag Piramidi kullanılarak bulunan doruk noktaları, halihazırda oluşturulan doruk noktası kriterleri ile paralel bir şekilde incelenmiştir. Bu da çalışmanın, esere sübjektif bir perspektiften yaklaşmadığını gösterir niteliktedir. Bu araştırmanın sonucuna göre eserin doruk noktaları, Hoca ve Köle'nin birbirleriyle sentezlendikleri noktada şekillenmeye başladığı noktalar olarak okunabilir. Bu da Doğu ve Batı'nın ilişkisine getirilen eleştirilere bir yakın okuma yapılabilesine olanak sağlamıştır. Ayrıca bahsi geçen iki karakterin arasındaki dinamiklerin sürekli değişiyor oluşu, bu eseri Hegel'in Efendi-Köle Diyalektiği perspektifinden okumayı mümkün kılar. Ayrıca bu değişken dinamik, daha sonrasında okunacak doruk noktalarını yani bir düal benlik oluşturdukları ve iki kültürün harmanlandığı durumu oluşturan elementlerden bir tanesidir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 10.03.2022

Received in revised form: 17.06.2022

Accepted: 28.06.2022

Keywords:

Hegel,

Master-Slave,

Freytag's Pyramid,

The White Castle,

Orhan Pamuk

ABSTRACT

In this article, *The White Castle* by Orhan Pamuk is studied through Gustav Freytag's Freytag's Pyramid, and the climax points are located. Throughout the study, the vitality of these climax points is discussed, and argued the extent to which they contribute to the narrative. Determining the climax points of the novel strengthens the analysis done regarding this novel and can reshape the consensus formed in the literature about this book. However, before applying the concept of 'climax' to the narrative, an intense literature review was utilized. Therefore, the climax points found through employing Freytag's Pyramid are measured against the pre-set criteria in the literature about climax points in academic works. This approach eliminated the presence of subjectivity in the study. As an outcome of this research, it is found that the climax points can be the times where the author strengthens his implications towards the notion that Hoca and Kole are creating a dual personality. This way, the criticisms lying beneath the relationship between Hoca and Kole about East and West emerge. It is deduced that the everchanging dynamics between them unveil a means of analysis from a Hegelian perspective. Additionally, the everchanging dynamic unveils the climax points, which are the points that they embody a single individuality, unable to carry on existing without one another.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Altun, A. E. (2022). *Beyaz Kale* Kitabının Hegel'in Efendi-Köle Diyalektiği Yaklaşımı ve Gustav Freytag'ın Freytag Piramidi Eşliğinde İncelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 8(1), s. 62-75.

* DOI: 10.46442/intjcss.1081580

** Sorumlu yazar: Ali Erdem Altun, alierdemaltun7@gmail.com

1. Giriş

Orhan Pamuk 1985 yılında *Beyaz Kale* adlı romanını kaleme alırken, son dönem Osmanlı'nın yansımaları odağa aldığı bir anlatı kurgulamıştır. Eser içerisinde tarihsel gerçeklik ve olgulara rastlamak mümkün olsa da okuyucu; eserin geçtiği zaman, eserdeki karakterizasyonlar ve bu tarihi olguların sahihliği gibi imgeleri kesin ve nihai olarak saptayamaz (Ecevit, 2008). Birçok açıdan postmodern sayılacak anlatım tekniklerini bünyesinde barındıran eser, geleneksel anlatım motiflerine karşı çıkar ve yenilikçi akışıyla okuyucuyu, anlatıcının bilinçli olarak boş bıraktığı noktaları anlamlandırma göreviyle baş başa bırakır. Eser, Venedikli Köle'nin İstanbul'a gelişi ile başlar ve kendisine oldukça benzeyen, adeta bir yansımasının karakterize edildiği Hoca'yla tanışıklığı ile devam eder. Kurgulanan metnin yazınsal niyeti analiz edildiğinde anlatıda işlenen mesajın; her iki kültürün farklılıklarını ve entelektüel sorunlara tutumlarını tartışmak üzere kaleme alındığı ve Doğu-Batı kültürlerinin bu entelektüel pusuladaki mahiyetlerinin etkili bir biçimde imgeleştirildiği görülmektedir. Bütün bunların sentezlenmesiyle bu eser, çağdaş edebiyatın başat tartışma başlıklarından bir tanesi olan Doğu-Batı çatışmasına bu iki karakterin etkileşimi aracılığıyla ışık tutar.

Eser içerisinde ana karakterler olan Hoca ve Köle'nin arasındaki ilişki dinamiği, oldukça değişken bir yapıdadır. Bunun en büyük örneklerinden bir tanesi Hoca'nın genel halka yönelik ayrıştırıcı yorumlarıdır. Hoca, Osmanlı toplumunun entelektüel meselelere dair tutumuna karşı sert ve keskin dilli yorumlarda bulunmaktan çekinmez. Astronomi ve diğer bilimlere merakını, ilgisini ve kümülatif bilgisini paylaşmaya yanaşmayan insanlara “aptal” nitelemesini yapmak onun için oldukça kolaydır. Fakat Hoca'nın Osmanlı halkına karşı tutumu açık olsa da bu bağlamda Köle'ye yaklaşımı muallakta kalır ve okuyucu için çözümlemesi zor bir nokta hâline evrilir. Bunun sebebi birçok yerde ona cahil olduğunu söylemesine rağmen, Köle'yi, sık sık yaptığı “biz ve onlar” ayrımında “onlar” terazisine hiçbir zaman yerleştirmemesidir. Bu ayrım “biz”, Hoca ve Köle'yi işaret ederken, “onlar” ise entelektüel meselelere kafa yormayı reddeden herkeştir. Köle her zaman “biz”den sayılır. Eserin doruk noktalarında okunacak olan karakterlerin birbirine dönüşmesi meselesi, burada tekrar gözlemlenebilir. Köle'nin her daim entelektüel manada “biz” noktasında kalması ve Hoca'nın “onlar”ı entelektüel meselelere kafa yoran herkesin düşmanı addetmesi, aralarındaki etkileşimi çözümleyebilmek adına bir ipucu niteliği taşır.

Bu noktada eseri, Alman filozof Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in Efendi-Köle Diyalektiği perspektifinden okumak, yapılan ayrımın Köle'ye yansımaları ve yazınsal niyete tesirini çözümlemek için yerinde bir adım olabilir. Hegel felsefesinin ana hatlarını oluşturan kuramlardan bir tanesi olan Efendi-Köle Diyalektiği, bir öz bilincin sürekli olarak kendini karşı bilince kabul ettirme ve olumlama çabasına girmesinden doğan savaş aracılığıyla kendini gösterir. Böylelikle bahsedilen diyalektik, bilinçler arası bu çatışmanın bir sonucu olarak ele alınabilir. Bu diyalektiğin temelinde yatan çatışmada özü itibarıyla bağımsız olan bilinç Efendi, özü bütünüyle başkası uğruna yaşamak ve o olmak olan bilinç ise Köle konumundadır. Hegel'e göre Efendi, bir başka bilinçte tanınma ve tapınma ihtiyacını hisseden ve nihayetinde muvaffakiyete erişen insandır (Molacı, 2020: 35). Öte yandan Köle; ölüm korkusunu derinden yaşamasından mütevellit kendi iç doğasını ve köle yaftalamasını yenemez, bu sebeple çalışma ve emek aracılığıyla dış doğayı yener ve kısmi özgürlük kazanmış olur (Güllük, 2020: 109). Fakat bu özgürlük hiçbir zaman tam anlamıyla köklenemez, Köle'nin bu diyalektikteki mahiyetine tesir edecek seviyeye gelemez. Bunun salt sebebi, Efendi'nin Köle'yi bilinç seviyesinde onaylamamış oluşudur. Bu sebeple her iki taraf da birbirine bağımlı bir konumdadır. Biri olmadan, diğeri de varlığını idame ettiremez.

Bu çalışmanın ana hatlarını oluşturan bir başka kuram ise Gustav Freytag tarafından öne sürülen Freytag Piramidi'dir. Alman yazar Gustav Freytag'ın ortaya sürdüğü bu Piramit, edebi eserlerin yapılarını çözümleyebilmek adına üretilmiş en geniş yelpazeli kuramlardan biridir (Avşar, 2019: 38). Buna göre Freytag, bir edebi eseri oluşturan elementleri şu şekilde kategorize etmeyi uygun bulur: anlatının tanıtımı,

yükseliş noktası, doruk noktası, düşüş noktası ve sonuç (Ruecker, 2011: 170). Bu kuram başarılı anlatı parametrelerinden bir tanesi kabul edilmekle birlikte edebi eserleri bileşenlerine ayırmak ve onları gözlemleyebilmek adına hayati bir önem taşır (Hart, 2011: 20). Freytag'ın bu kuramının benzerlerine rastlamak mümkündür. Bunlardan bir tanesi Joseph Campbell'in, Monomyth ya da Hero's Journey (Kahramanın Yolculuğu) adını verdiği kuramdır (Campbell, 1949). Fakat *Beyaz Kale* eserini oluşturan elementlerin bu kuramı oluşturan alt başlıklar ile örtüşmemesi, eserin bu kuram eşliğinde ilerlemesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Bunun yerine Freytag'ın sağladığı monoton ve lineer yapı, eserin tahlilinin bu manada yapılmasını kolaylaştırmaktadır.

Böylelikle bu çalışmada, Orhan Pamuk'un eseri *Beyaz Kale* üzerine Literatür taraması gerçekleştirilerek mevcut çalışmalar irdelenmiş, eser Freytag Piramidi ve Efendi-Köle Diyalektiği ekseninde okunmuştur.

2. Bir Anlatı Olarak *Beyaz Kale*

Beyaz Kale eseri, Orhan Pamuk'un erken romancılık döneminin bir ürünü olmakla birlikte uluslararası camiada en çok bilinen eserlerinden biridir. *New York Times*'ın kitaptaki Doğu-Batı çatışması üzerine haber yapmasıyla kitabın görünürlüğü de artmıştır. Kitap bir kölenin Osmanlı donanması tarafından ele geçirilmesi ile başlamaktadır. Osmanlı askerleri, esir düşen köleyi, entelektüel bilgi birikimi ile diğer kölelerden ayırmaktadır. Bu tutum diğer kölelerin hoşuna gitmeyecek, en sonunda Köle, diğerlerinden korkmaya başlayacaktır. Bu noktada Köle'nin kimliğinde değişimler başlamaktadır. Paşa İstanbul'a esir olarak gelen Köle'den, Hoca'yla birlikte çalışarak Çocuk Padişah'a fişeklerle bezeli bir doğum günü hazırlamasını ister. Fakat Köle, Hoca ile aralarında bir benzerlik saptar. Bu benzerlik Köle'yi şaşırtırken, okuyucu Hoca'nın tepkisini ölçemez. Bunun sebebi, anlatıcının Köle olmasıdır.

Hoca ve Köle hazırladıkları havai fişek gösterisinden sonra entelektüel olarak birbirlerini kıyaslamaya girişir. Karakterlerin birbirlerinin astronomi bilgilerine dair çıkarımlarda bulunarak birbirlerinin kültürlerinin entelektüel tutumlarını kötüledikleri bir çekişme ortamı oluşur. Eserin daha başında gerçekleşmeye başlayan bu mukayese atmosferi, bölümler ilerledikçe köklenir ve Hoca'nın Köle'yi; Köle'nin Hoca'yı mütemadiyen aşağıladığı bir etkileşime evrilir. Fakat bu kıyas, her iki karakteri de entelektüel manada beslemektedir. Birbirlerinden beslendikleri süre boyunca Osmanlı, bir veba salgını atlatır. Bu veba salgını sırasında Köle ve Hoca'nın ilişkisindeki kırılma noktaları şekillenmeye başlayacaktır. Bu noktada Orhan Pamuk, her iki karakterin yaklaşması ile, iki kültürün arasındaki ortak motifleri, ortak dertleri ve endişeleri imgeleştirmeye girişmiştir. Paylaştıkları ortak payda, iki karakteri de birbirine yakınlılaştırarak ilişkilerinde köklenmelere yol açmıştır. Okuyucu iki karakterin ilişkisini bir metafor olarak okur fakat bu iki karakter paylaştıkları benzerliklerin tam manasıyla farkında değildir. Birbirleriyle farklılıkları ve benzerliklerini tam manasıyla anlamlandıramadıkları bu sahnelerde, yine de ortak bir kimlik oluşturmaya başlarlar. Bu, Doğu ve Batı kültürlerinin birbirleriyle harmanlanması olarak okunabilir. Buna göre, eserde her iki karakter de kendi kültürlerini temsil etmektedir. Venedikli Köle, kendi memleketine duyduğu hayranlığı Osmanlı'dayken sürekli belirtir ve ait olduğu kültürün Venedik olduğunu söyler. Bu da onun Batılı bir personayı temsil ettiğini kanıtlar niteliktedir. Fakat Hoca, bunun karşısındadır ve karakterizasyonu itibarıyla Doğu'yu temsil etmektedir. Köle ile tartışmalarında sürekli Avrupalıları "öteki" terazisine yerleştiren Hoca, kendi kültürüyle bağdaştırılır. Fakat veba sahnelerinde, Hoca ve Köle ortak bir benlik oluşturmaya başlarlar. Bu da iki kültürün birbirleriyle harmanlandığını göstermektedir.

İki kültürün harmanlanması hem kültürel bir sorun olan hem de literatürde tartışılan Doğu-Batı çatışmasına bir yakın okumaya kapı aralamaktadır. Bu noktada Hoca ve Köle'nin ilişkisi köklenmeye ve temsil mahiyeti taşımaya devam ederken, Padişah, esere adını veren *Beyaz Kale*'yi (Doppio Kalesi) işgal etmek istemektedir. Bunun için geliştirdiği stratejiler içerisinde Hoca'dan talep ettiği silahı kullanmak vardır. Köle ve Hoca'nın ilişkisi köklenmeye devam ederken Hoca aynı zamanda bu silah üzerine

çalışmaktadır. Hoca birtakım çabalar sonucu ürettiği silahı Padişah'a teslim eder ve Padişah, bu silahı kullanarak Beyaz Kale'yi işgal etmek üzere bir girişimde bulunur fakat başarısız olur. Başarısızlığını, yardım istediği Hoca'ya bağlar çünkü Hoca'nın, Padişah'ın özel isteğiyle hazırladığı silah istediği etkiyi verememiştir. Padişah'tan korkan Hoca, Osmanlı'yı terk eder ve yerini Köle'ye bırakır.

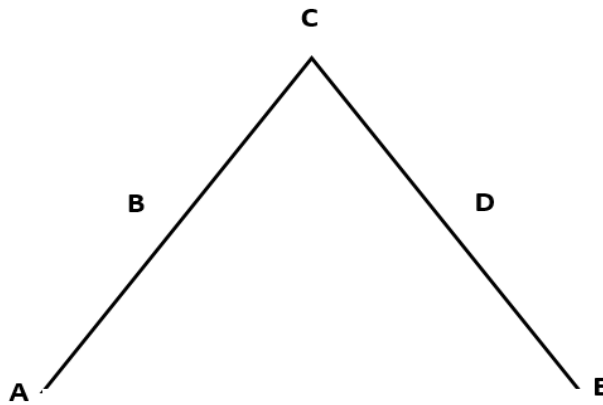
Bu çalışmanın merkezinde Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* ya da *Kara Kitap* gibi postmodern ögeler barındıran kitaplarından ziyade bu eserin seçilmesinin en büyük sebeplerinden bir tanesi, karakterlerin etkileşimlerindeki özgünlük ve yenilikçiliktir (Ecevit, 2008). Bu iki karakter de eser boyu bir değişim dönüşüm rüzgarından geçer ve bunun en büyük etkenlerinden biri de yaşadıkları etkileşimdir. Bu etkileşime ışık tutmak, iki bilinç arasındaki çekişmeyi bir bağlama oturtmak ve temsil mahiyeti taşıyan karakterizasyonlarını irdelemek ve bütün bunları kuramlarla anlamlandırmaya çalışmak, bu esere dair yenilikçi bir yaklaşım olacaktır.

3. Freytag Piramidi

Drama oyunlarının bileşenlerine ayrılıp teknik açıdan tahlili, Aristoteles'in *Poetika* eseri ile başlamıştır. Uluç Esen'e göre *Poetika*, Batı tiyatro tarihinin bilinen en eski tiyatro metni analiz kılavuzudur (Esen, 2014: 1). Daha sonrasında Gustav Freytag gibi tiyatro metni analizi yapanlar, Aristoteles'in kuramını merkeze almışlardır. Freytag'ın *Die Technik des Drama* adlı eserinde ortaya koyduğu Freytag Piramidi adlı yapı, hem Aristoteles'ten kendi zamanına dek gelmiş drama anlayışını imgeleştirmek hem de dönemin drama yapılarını daha kolay tahlil edebilmek üzere ortaya çıkmıştır (Freytag, 2008). Ayrıca Freytag'ın Yunan Tragedyasını imgeleştirmek istemesi, kuramın şekillenmesinde bir etken olmuştur (Francis, 2019: 13).

İlerleyen yıllarda bu şekil Batı edebiyatı eserlerini oluşturan unsurları tahlil etmeye yarayacak başat araçlardan bir tanesi haline gelmiştir. Fakat bu kuramın uyarlandığı eksen sadece dil ve edebiyat ile sınırlı kalmamış, sinema anlatılarını tahlil etmek adına kullanılabilir bir kuram haline evrilmiştir. Şekil 1'de Freytag Piramidi görülmektedir.

Şekil 1: Freytag Piramidi



- A) Anlatının Tanıtımı
- B) Anlatının Yükselişi
- C) Doruk Noktası
- D) Düşüş Noktası
- E) Sonuç

Freytag için anlatının tanıtımı, yani Piramidin A bölümü, karakterlerin tanıtıldığı kısma tekabül etmektedir (Freytag, 2008). Jack Hart ise Freytag'ın yorumlarına ek olarak, anlatının bu kısmının okuyucuya, anlatının devamında ne anlaması gerektiğini söylemesi gerektiğini belirtmektedir (Hart, 2011: 24). Ayrıca A kısmı önseme tekniği¹ ile anlatının gerilimini de inşa etmektedir. Böylelikle okuyucu, piramidin yükselişinde şekillenecek gerilime aşinalık kazanmaya başlamaktadır (Francis, 2019: 48).

Jack Hart'ın *Storycraft* kitabına göre, Piramidin B noktası, yani anlatının yükselişi, anlatının en can alıcı kısmını oluşturmaktadır. Çünkü burası hikâyenin gidişatını belirleyecek gerilimin, anlatının temelinde yer edinmeye başladığı noktadır (Esen, 2014: 43-44). Doruk noktasına evrilecek bu gerilim, hikâyenin ana hatlarını oluşturmaktadır. Hart'a göre, 120 dakikalık bir Hollywood filmi senaryosunun yaklaşık 90 dakikası, anlatının yükselişine ayrılmaktadır (Hart, 2011: 28-30).

Anlatının doruk noktası adı verilen C noktası ise sonuç noktasının çözümleyeceği düğümlerin olduğu ve anlatının oluşturmak istediği yoğunluğun had safhaya ulaştığı noktadır. Hart'a göre, bu noktada anlatıda varlık gösteren yoğunluk artmaktadır. Bir noktanın doruk noktası olarak nitelenebilmesindeki en büyük etken, hikâyenin o anki yoğunluk miktarıdır. Bu noktada hikâye olabileceği en yüksek noktaya çıkmaktadır (Freytag, 2008). Bu yoğunluk, beraberinde kahramanların arasında şekillenen etkileşime dair kilit soruları da cevaplandırmaktadır (Hart, 2011: 36).

D ve E noktası genellikle bir arada sunulmaktadır. Hikâyenin doruk noktası şekillendikten sonra, anlatının gidişatı sadece düşüş olabilir. Bu noktaların mahiyeti, doruk noktasının götürdüğü çözümleme sürecinden arta kalan soruları cevaplamalarıdır. Böylelikle anlatı son noktasına ulaşmakta, karakterler anlatı ile girdikleri tepkime sonucu personalarındaki değişiklikler ile okuyucu/izleyicinin karşısına çıkmaktadır (Freytag, 2008).

4. Efendi-Köle Diyalektiği

Georg Wilhelm Friedrich Hegel, insanın doğası itibarıyla doyumsuz bir varlık olduğunu belirtmektedir. Hegel *Ruhun Fenomenolojisi* kitabında, insanın başka insanlar ve doğa ile olan etkileşiminin, bir noktada köle ve efendi konumlarına evrildiğini ifade etmektedir. Buradaki kıstas, iki bilinç arasındaki gücün eşitsizliğidir. Güç eşitsizliğinin her daim bir efendi-köle diyalektiği ile sonuçlanacağını ifade eden Hegel, bu diyalektiğin değişkenliğinden de bahsetmektedir (Bumin, 2016). Fakat insanın duyduğu doyumsuzluk, içgüdüsel bir şekilde şekillenmez. Aksine, bir başka bilince benzeme çabasından doğmaktadır (Yılmaz, 2019: 624).

Hegel'in bu felsefesini oluşturan en temel dayanak özbilinç kavramıdır. İnsanın kendi benliğini oluşturan elementleri ve kendini tanıması olarak tanımlanan özbilinç kavramı, kendindeki eksiklikleri bir başka özbilinç ile kapatmaya çabalamaktadır (Özçınar, 2007: 236). Hegel'e göre, bir insanın özbilincinin tam manasıyla oluşabilmesi için, bir başka özbilinçle karşı karşıya gelmesi gerekmektedir. Fakat özbilinçlerin karşı karşıya gelmesi, istekten ziyade gözü peklik kavramı üzerine inşa edilmelidir. İki bilincin karşı karşıya gelmesinden doğacak savaşın ölümle sonuçlanabilecek oluşuna karşın, bilinçlerin hâlâ çekinmeden karşı karşıya gelmesi gerekmektedir. Eğer herhangi bir bilinç, ölüm tehlikesine karşın hâlâ gözü pek bir şekilde diğer özbilinçle karşı karşıya gelerek kendi varlığını tanıtmayı ve kabul ettirmeyi göze alırsa, o zaman o bilinç muvaffakiyete erişir ve özbilinç nitelemesine sahip olur (Yılmaz, 2019: 625).

Hegel ortaya sürdüğü diyalektiği, bu eksene yerleştirir. Ona göre bu diyalektik salt yüreklilik ile alakalıdır. Eğer bir bilinç kendini kabul ettirmek için savaş vermezse, o zaman özbilincine ulaşamaz. Böylelikle iki özne de ölüm tehlikesini göz ardı ederek bu savaşa girer (Hegel, 2015: 144). İki taraf da

¹ *Foreshadowing*. Eser içerisinde yakında gerçekleşecek bir olayın gerçekleşeceğini söylemektense, bunu kilit unsurlarla sezdirmek (Bae & Young, 2006: 157).

karşısındakini yok edilmesi elzem bir bilinç olarak algılamakta ve bu minvalde hareket etmektedir. Eğer Efendi konumundaki bilinç başarıya ulaşarak karşı tarafa varlığını kabul ettirebilirse, büyük ölçüde bir saygınlık kazanır. Fakat bahsi geçen savaşın bir noktasında, köle bilinç ölmeyi göze alamaz ve pes eder. Böylelikle karşındakinin saygınlığını kabul eder ve savaş amacından sapmış olur (Hegel, 2015: 152). Efendi onun canını bağışlarken, aynı zamanda onu kölesi hâline getirir. Köle ölmekten çekindiği için, Efendi bilincin buyrukları altında yaşar ve ayrıcalıklarından vazgeçmiş olur.

5. Metodoloji

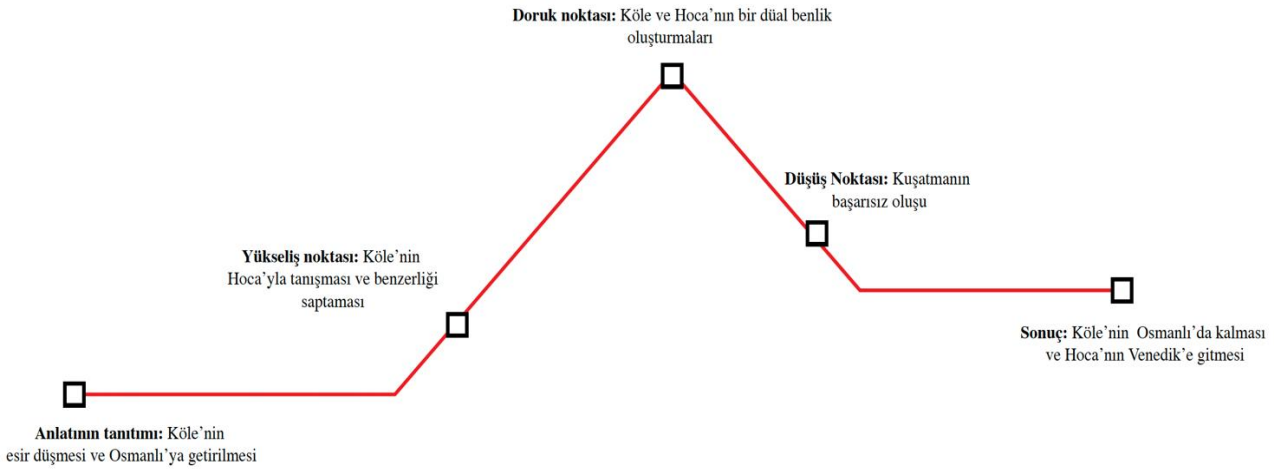
Bu çalışma, Orhan Pamuk'un *Beyaz Kale* eserini, önce teknik bir minvalde tahlil etmeyi, daha sonrasında ulaşılan bulgular ile alt metinde yatan ve karakterlerin etkileşimlerinde belirleyici bir noktaya evrilen imgeleri çözümlemeyi amaçlamaktadır. Bunun için iki adet kuram seçilmiştir. Bunlar Gustav Freytag'ın "Freytag Piramidi" ve Hegel'in "Efendi-Köle Diyalektiği"dir. Her ne kadar iki kuramı izole bir şekilde analiz eden çalışmalar mevcut olsa da bunları harmanlayıp bir esere uyarlayan çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Daha önce *Beyaz Kale* eserindeki Doğu-Batı meselesi, oryantalist bakış açısının çözümlenmesi, üslubun karakterizasyona tesiri gibi çalışmalar yapılmış olsa da henüz eserin teknik açıdan incelenmesi literatürde yer etmemiştir. Bu eserin teknik açıdan tahlili, eserin dinamiğine dair analizleri güçlendirebilir ve Orhan Pamuk'un edebi kişiliğine dair yorum yapmayı kolaylaştırabilir. Ayrıca Hegel'in ünlü diyalektiğinin bu çalışmada kullanılan başat kuramlardan bir tanesi oluşuyla, eserin felsefi yanının tanınması hedeflenmiştir.

Bu iki kuram kullanılarak inşa edilen bu çalışmanın sonucu olarak, saptanan doruk noktalarının iki karakterin de birbirlerine dönüştükleri sahneler olduğu görülmüştür. Bunu görebilmek adına Freytag Piramidi'nin teknik yapısı çizilmiş ve eserdeki imgeler, anlatının gidişatınca tasnif edilmiştir. Daha sonrasında bulunan bu noktalar, Hegelci perspektifle çözümlenmiş ve iki bilincin birbirlerine dönüşme sahneleri analiz edilmiştir.

Bu çalışma her ne kadar *Beyaz Kale*'nin teknik bir tahlilini yapmayı amaçlasa da daha öncesinde buna dair çalışmaların eksikliği, araştırmayı varılan bulguların test edilebilirliği konusunda sekteye uğratmıştır. Eserde, Freytag Piramidi kullanılarak bulunan doruk noktaları, daha öncesinde akademik bir makalede tartışılmadığı için ulaşılan bulgular var olan çalışmalarla paralel bir şekilde incelenememiştir. Bu da bir başka akademik çalışmaya kapı aralayabilir. Fakat bu eksiği kapatabilmek adına, Freytag'ın kuramının her maddesi, literatür taramasının sonucunda ulaşılan kaynaklara dayandırılmıştır. Jack Hart'ın kaleme aldığı ve bu araştırmayı oluşturan çalışmalardan bir tanesi olan *Storycraft* kitabındaki teknik detaylar ile Freytag'ın kuramı anlaşılmalı ve desteklenmeye çalışılmıştır. Böylelikle bulunan doruk noktaları, literatürde oluşturulan doruk noktası kriterleriyle karşılaştırılmış ve bu eksik giderilmeye çalışılmıştır.

6. Beyaz Kale Eserindeki Doruk Noktaları

Çoğu edebi eserin de bünyesinde barındırdığı gibi, *Beyaz Kale* eseri de anlatının tanıtımı, yükseliş noktası, doruk noktası, düşüş noktası ve sonuç gibi Freytag Piramidi'nin bileşenlerine sahiptir. Bütün bunların birleşmesiyle bu eser, teknik bir incelemeye yol açar. Şekil 2'de *Beyaz Kale* anlatısının temelinde yatan imgelerin Freytag Piramidi'ndeki yerleşimini göstermektedir.

Şekil 2: Beyaz Kale eserini oluşturan bileşenlerin Freytag Piramidi'ne yerleşimi

Bir edebi eser için doruk noktası, kurgusal düzlemin okuyucu için en heyecan verici hâline ulaştığı, bazı anlatı katmanlarının harmanlandığı, eseri oluşturan elementlerin okuyucunun ilgisini ve merakını büsbütün cezbediği nokta olarak görülür. Orhan Pamuk'un bu eserinde birden fazla doruk noktasına rastlamak mümkündür. Doruk noktalarının birden çok oluşu postmodern anlatı tekniklerini besleyebilir ve eserin kendi içerisindeki iletişimini diri tutmasına yardımcı olabilir. Fakat her ne kadar bu doruk noktaları birden fazla olsa da dikkat çeken noktalar Hoca ve Köle'nin bütünlüklü bir benlik hâline geldikleri cümlelerdir:

“Niye ben olduğumuzu, asıl şimdi yazmalıymışız” (Pamuk, 1985: 58).

Verilen bu alıntıdan da anlaşılabilir ki üzere önceki bölümlerde ima edilen iki kültürün temsiliyet mahiyeti taşıyan karakterlerinin birbirleri ile sentezlenmesi meselesi ve düal benlik, bu noktada alt metinde okunan imgeler olmaktan sıyrılıp eserin yüzeysel düzleminde kendilerine yer edinmektedir. Eserin yazınsal niyeti de göz önünde bulundurulduğunda, bu iki kültürün çatışmasının ancak Doğu ve Batı'nın sentezi aracılığıyla biteceği ve verilen birliktelik mesajının bu kısmın en önemli doruk noktalarından bir tanesi olduğu konusunu destekler niteliktedir (Pamuk, 1985). Hoca'nın açık açık yer değiştireceklerini ve ilişki dinamiklerindeki değişikliği merkeze alarak anlatının başında kurulan rollerin tersine döneceğini söylediği kısım da bir doruk noktası olarak değerlendirilebilir:

“O benim yerime geçecekmiş, ben de onun, kıyafetlerimizi değiştirmemiz ve o sakalını keserken benim koyvermem yeterliymiş bunun için. Bu düşünce, aynadaki benzerliğimizi daha da korkunç yaptı, sinirlerim iyice gerildi, dinledim: O zaman ben onu azat edecektim!” (Pamuk, 1985: 66).

Bu cümleler ile okuyucu evvelden okuduğu iki karakterin birbirleri ile harmanlanarak bir düal benlik oluşturduğu algısından sıyrılır ve kendini eserin en sonunda gerçekleşecek konumsal yer değiştirme fikrine hazırlamaya girişir. Bu değişimin de tam bu noktada başlamasından kaynaklanan ve okuyucunun kafasında yer edinen merak duygusu bu pasajın doruk noktalarından biri olma niteliği taşıdığını gözler önüne serer. Böylelikle eserdeki doruk noktalarının, Hoca ve Köle'nin bütünlüklü bir benlik oluşturdıkları esnada saptanabilir olduğu çıkarımına varılabilir.

7. Hoca ve Köle'nin Yer Değiştirmesi ve Bunun Yazınsal Niyete Tesiri

Akademik literatürde *Beyaz Kale* eseri, postmodern teknikleri bünyesinde barındıran yapısı ve geleneksel anlatı normlarını benimsememiş oluşu ile yenilikçi bir eser olarak tanınır (Koçakoğlu, 2011: 190). Bundan ötürü eser içerisinde postmodern tekniklerin kendini en çok gösterdiği noktalar tahlil etmeye değerdir. Bahsedilen teknikler sadece Hoca ve Köle'nin ilişkisini bir bağlama oturtmakla kalmaz, bu ilişkiyi okuyucunun algısında metaforik bir düzleme de taşır. Buna göre bu ilişki, salt insan etkileşimi olarak çözümlenemez. Her iki karakterin de bir temsil mahiyeti taşıması, bu ilişkiye bir boyut daha katarak okuyucunun bu ilişkiyi bir sembol olarak okumasına olanak sağlar. Bu postmodern teknikler de iki karakterin, neticesinde iki kültürün birbirleriyle harmanlandığı düşüncesini destekler. Odaklanılan karakterin yer yer değişmesi tekniği de postmodern sayılırken, anlatının temelinde bu karakterlerin birbirlerine döndükleri fikri yerini sağlamlaştırır:

“Ruhumu ele geçirdiğini söyledi sonra; tıpkı, az önce, hareketlerimi taklit ederken yaptığım gibi, artık ne düşünüyorsam o biliyormuş, ne biliyorsam o düşünüyormuş!” (Pamuk, 1985: 117-118).

Verilen alıntıdan anlaşılacağı üzere Köle, Hoca'nın ağzından konuşmaya başladıkça, düal benlik meselesi okuyucu algısında güçlenir ve köklenir. Fakat doruk noktalarının ana elementleri olan düal benlik imgesi, Freytag Piramidi'ndeki “düşüş noktası” işe dâhil olunca bozulmaya başlar. Bu düşüş noktası Osmanlı Ordusu'nun Doppio Kalesi'ni (Beyaz Kale) kuşatmada başarısız olması ile başlar. Silahı başarısız olduğu için Padişah'ın onu idam edeceğinden korkan Hoca, Köle ile yer değiştirmeyi teklif ederek Venedik'e gitmek için yola koyulur. Böylelikle düşüş noktasında karakterlerin yer değiştirme önermesiyle tanışan okuyucu, ilerleyen sayfalarda iki karakterin konum ve mahiyetlerinin yer değiştirdiğine şahitlik eder. Şekil 3'te de görüldüğü üzere, Köle, Hoca'nın anlatıya ilk dâhil edildiği sosyo-politik konuma; Hoca da Köle'nin anlatıya ilk dâhil edildiği sosyo-politik konuma geçer.

Şekil 3: Eser boyunca Hoca ve Köle'nin yer değiştirme yolculuğu



Şekil 3'e göre Köle ve Hoca önce birbirlerine tanıtılır, daha sonrasında ikisi de geçirdikleri zaman süresince birbirleri ile harmanlanırlar ve birlikte düal bir benlik oluşturlar. Bu düal benlik de doruk noktalarını beraberinde getirir. Düşüş noktası ile bu düal benlik bozulur, iki karakter Şekil 3'te gösterilen çizgide yer değiştirmeye başlarlar. Nihayetinde Hoca, Köle'nin; Köle, Hoca'nın konumuna gelir ve yer değiştirme tamamlanır.

Fakat bu yer değiştirme salt konum değiştirmeden öteye geçemez. Hoca her ne kadar kendi sakalını kesmesinin ve Köle'nin sakal uzatmasının bu fiziksel ve düşünce dünyasındaki değişimin gerçekleşmesi için yeterli olduğuna inansa da bu doğru değildir. Köle Osmanlı'da kaldıktan, Hoca da Venedik'e gittikten sonra Padişah'ın yorumları bunu kanıtlar niteliktedir:

“Son aylarda Sultan sanki beni delirtmek için daha da anlatırdı: Ben O'nun gibi değilmişim, O'nun gibi aklımı, onlarla bizleri ayıran safsatalara da kaptırmamışım! Ta yıllar önce, birlikte düzenlediğimiz ve Padişah'ın sekiz yaşında, bizleri tanımadan önce, karşı kıyıda seyrettiği fişek gösterisinde, O'na karanlık gökteki şeytanı zafere ulaştıran benim şeytanım, şimdi O'nunla birlikteymiş, O'nunla birlikte huzur bulacağını sandığı ülkeye gitmiş!” (Pamuk, 1985: 117-118)

Verilen bu alıntının ışığında, aslında gerçekleşen yer değiştirme olayının direkt bir yer değiştirme olmadığı kanısına varılabilir. Bu iki karakterin yer değiştirme hadisesi, Hoca'nın, Köle anlatıya dahil edildiği ilk Batılı kimliği benimsemesi ya da tam tersi bir imgeymişçesine çözümlenemez. Hoca Venedik'e gider, Köle de Osmanlı'da kalır fakat bu yer değiştirmenin temelinde fiziksel görünümü değiştirmekten başka bir şey yoktur. İdeolojik olarak Hoca hâlen Hoca'dır ve Osmanlı'yı temsil eder. İnsanların gözünde bu, o Venedik'e gitse dahi değişmez. Öte yandan Köle konum itibarıyla özgürlüğüne ulaşmış birisi gibi gözükse de hâlen Köle kimliğinden tamamıyla sıyrılamaz, iç doğasında hâlen köledir. Geçen zaman Köle'yi ve Hoca'yı iki kültüre yakınlştırır ve onları, orijinal kimliklerinin arka planda kaldığı, etkileşimde bulundukları kültürün etkisinin daha baskın olduğu bir kimlik oluşturmaya iter. Her ne kadar karakterler eserin en sonunda karşıt kültürün tesirinde kalmış da olsa, bu etki onların birincil kimlikleri üzerinden inşa edilmiştir. Dolayısıyla sosyo-politik yönden bir yer değiştirme olduysa da bu imge birebir kimlik değişimi olarak okunamaz.

8. Hoca ve Köle'nin Etkileşimini Efendi-Köle Diyalektiğiyle Çözümlemek

Hoca ve Köle'nin etkileşimi hem doruk noktalarını hem de yazınsal niyetin en açık olduğu yer değiştirme olayını beraberinde getirir. Bundan ötürü yazınsal niyete büyük ölçüde tesiri bulunan bu etkileşimi çözümleyebilmek, yazınsal niyeti derinlemesine anlayabilmek adına elzemdir. Bu sebepten ötürü bu ilişkiyi Hegelci felsefe ile okumaya çalışmak, bulunan doruk noktalarını eser ile daha ilintili kılacaktır (Güllük, 2020: 108).

Eser içerisinde Hoca ve Köle'nin arasındaki hiyerarşi, Köle, Hoca'yı ilk gördüğü andan itibaren değişmeye başlar. Köle, kendisine bu kadar benzeyen biri ile karşı karşıya kalmış olmanın şaşkınlığını yaşar ve böylelikle iki bilinç birbirlerinin varlığını tanımaya başlar:

“Odaya giren inanılmayacak kadar bana benziyordu. Ben oradaymışım!” (Pamuk, 1985: 18).

Birbirleriyle tanışan bilinçler, önce statüyü baz alarak bir hiyerarşi oluşturmaya başlarlar. Buna göre Hoca, Köle'nin efendisidir çünkü Padişah'ın vekili Paşa böyle emreder. Fakat daha sonrasında entelektüel arenada çeşitli alanlarda sahip olunan bilgi birikimi, aralarında oluşacak çekişme ortamını körüklemeye başlar. Bilgi baz alınarak oluşturulan bu hiyerarşik düzen, statü baz alınarak oluşturulan hiyerarşik düzenden farklılık göstermeye başlayacaktır. Buna göre bir alandaki bilgisi diğerinden fazla olan bilinç, diğerinin üzerinde bir hâkimiyet kurmaya başlayacaktır ve bu da bilgi alanlarına göre çeşitlilik gösterecektir.

“İki gün sonra bir gece yarısı yeniden sordu: Ay’ın en yakın yıldız olduğundan nasıl bu kadar emin olabiliyormuşum?” (Pamuk, 1985: 20).

Bu cümlelerden de anlaşılabilirce üzere, diyalektikte Efendi konumunda olan Hoca, Köle’nin de Astronomi bilgisine itibar etmeye başlar, onun bu alandaki bilgisi Hoca için yönlendirici bir noktaya evrilir ve tesiri elle tutulur bir olgu hâline gelir. Bilgi alanlarına göre değişiklik gösteren bir dinamiğe sahip bu ilişkide, Efendi ve Köle konumları sık sık değişime uğrar. Hoca ve Köle’nin masa karşısında oturup yazı yazmaya başladıkları vakit, Köle onu kötülükleriyle korkutarak bilinç seviyesinde Hoca’yı avucuna alır:

“Ama, kötülüklerimi okudukça ve küçük çocuksu cezalarını artırdıkça tuhaf bir güvene kapılıyordum ben: İlk defa onu avucumun içine aldığımı düşünmeye başladım.” (Pamuk, 1985: 52).

Verilen bu alıntı, Köle’nin Hoca’yı onayına muhtaç bir duruma ittiğini kanıtlar niteliktedir. Hoca, Köle’nin üzerindeki etkisinin farkına vardıkça, kendine ve kendi bilincine duyduğu saygıyı muhafaza edebilmek adına Köle’ye değişik türlerde şiddet uygulayarak hiyerarşideki yerini güvence altına almak ister. Bu ikilem içerisinde kendini kanıtlamak için yazdıkları bir süre sonra geri tepecek, salt Köle’nin onayına sunacağı el yazmalarını kendisi dahi beğenmediğinden ötürü bunları Köle’nin okumasına izin vermeyecektir:

“Sözümüne, bana gösterecekti o kötülük itiraflarını; karanlık çöktüğü zaman okumak için can attığım o yazıların tek kelimesini görememiştim, hepsi yırtılıp atılmış, Hoca’nın da gücü tükenmişti.” (Pamuk, 1985: 53).

Köle’nin, Hoca’nın ağzından aktardığı bu sözler, onun onay ihtiyacını eserin yüzeysel düzlemine çıkarır ve statü bakımından Köle olan Köle’yken, diyalektik açısından Köle bilincin Hoca olduğunu belirtir. Fakat daha sonrasında Hoca Köle’nin yardımlarıyla vebaya bir çözüm getirdiği zaman bütün övgüyü Hoca alır, Köle dışlanır. Bu durumda yaptıklarının farkına varılmasını isteyen Köle, bir an önce ona katılarak bilinç seviyesinde onaylanmış hissetmek ister:

“Önümden beni tanımadan geçen kendime korkuyla bakarken, bir an önce katılmak istiyordum ona. Ama, hayvan gibi bir asker bütün gücüyle beni geriye, kalabalığın içine itti” (Pamuk, 1985: 77).

Bu cümlelerden yola çıkarak, Köle’nin diyalektik içerisinde Köle konumuna itildiğini, Hoca’nın onayına muhtaç bir duruma geldiği ve onaylanmadığı durumun korkunçluğunu tasvir ettiği gözlemlenir. Fakat her ne kadar Köle-Efendi etkileşimi bu ilişkinin belirleyici olgusu olsa da eser içerisinde mütemadiyen varlık gösteren “niye benim ben?” sorusu da iki bilincin arasındaki dinamiği gözler önüne serer. İki karakterin arasında oluşan birliktelik ve yaşadıkları süreç, her iki karakteri de ortak bir kimlik oluşturmaya iter. Bu soru ile bir varlık arayışına giren karakterler, iki kültürün mahiyetine dair çıkarımlarda bulunmaya başlar ve nihayetinde birbirlerini ötekileştirme noktasına kadar giderler. Hoca’nın “onlar” nitelemesini yaptığı Avrupalılar, çoktan “niye benim ben?” sorusunu kendilerine ve kültürlerine yöneltmişler, böylelikle bu minvalde üretimlerde bulunmaya başlamışlardır. Daha sonrasında aralarındaki bilinci ve dinamiği çözümleyebilmek adına bir metodoloji geliştirmek isteyen Köle, Hoca’yı aynaya bakmaya davet eder:

“Onların aynaya baktıklarını, hem de buradakilerin yaptıklarından çok daha fazla aynaya baktıklarını söyledim. Yalnız kralların, prenseslerin, soyluların sarayları değil, sıradan insanların evleri de özenle çevrelenip duvarlara dikkatle asılmış aynalarla doluydu; ama bir tek bundan değil, durup durup kendilerini düşündükleri için de bu işte ilerlemişlerdi. ‘Hangi işte?’ diye sordu beni şaşırtan bir merak ve saflıkla. Söylediklerime kelimesi kelimesine inandığını düşündüm, ama sonra gülümsedi: Demek, sabahtan akşama kadar aynalara bakıyorlar!” (Pamuk, 1985: 64-65).

Eser içerisinde Hoca'nın ilk defa materyalist bir düzlemde karşısındaki kültürle burun buruna geldiği bu noktada, Hoca da bu metodoloji ile aynaya, dolayısıyla “kendi ruhuna” ve “kendi kültürünün özüne” bakmaya başlar. Ayna, burada metaforik bir anlam taşıırken, iki öz bilincin karşı karşıya, birbirlerine herhangi bir üstünlük taslamadan karşı karşıya kaldıkları sahnenin de olduğu noktadır. Hegel'e göre, bir bilincin bütün aşamalardan geçerek salt özüne dönerek, bir “öz bilinç” nitelmesi kazanabilmesi için, öncelikle başka bir öz bilinçle karşı karşıya gelmesi gerekmektedir (Bumin, 2016). Henüz bu karşılaşmadan geçmeyen bir bilinç, bu nitelendirmeyi hak etmez. Dolayısıyla bu noktada Hoca, Köle'nin öz bilinci ile karşı karşıya kalarak, kendi bilincini aramak ve benliğinin anlamını, kültürüyle iliştiyerek öz bilincini oluşturma yolunda ilk adımını atmış olur:

“Elini omzuma koyarak yanıma geçti. Dertleştiği bir çocukluk arkadaşıydım sanki. Parmaklarıyla enseme iki yanından sıkıştırdı, beni çekti. “Gel birlikte aynaya bakalım.” Baktım ve aynanın çığ ışığı altında, bir daha gördüm ne kadar çok benzeştığımızizi. (...) Bakışımı da taklit ediyordu, kafamın duruşunu, aynada görmeye katlanamadığım, ama korkunun merakıyla gözümü alamadığım dehşetimi de tekrarlıyordu: arkadaşının sözlerini ve hareketlerini taklit ederek onu sinirlendiren bir çocuk gibi neşelendi sonra” (Pamuk, 1985: 65).

Tam olarak veba salgını sırasında, laytmotiflerden olan “ben” ve “öteki” kavramları iç içe girer ve karakterler birbirlerinin bilinçleri ile sentezlenme aşamasına geçer. Fiziksel düzlemde de aynada birbirlerinin hareketlerini taklit eden iki karakter, daha sonrasında ruhsal ve bilinçsel açıdan da bir birleşmeye giderler. İki bilinç ve iki kültür birbirlerinden kurtulamaz, birbirlerini aynada görmek iki karaktere de tesir eder. Böylelikle kimlik minvalinde bir dönüşüm başlar (Koroğlu, 2006: 154).

Böylelikle iki karakterin de bilinç düzeyinde birbirlerine muhtaç olması ve bu dinamiklerin sürekli değişiyor oluşu, bu eseri Hegel'in Efendi-Köle Diyalektiği perspektifinden okumayı mümkün kılar. Ayrıca bu değişken dinamik, daha sonrasında okunacak doruk noktalarını yani bir düal benlik oluşturdıkları konumu oluşturan elementlerden bir tanesidir.

9. Sonuç

Aristoteles'in *Poetika*'sının şekillendirmeye başladığı drama eserlerinin tahlil yolculuğu, Gustav Freytag'ın *Die Technik des Drama* adlı kitabıyla yeni bir eksene kaymıştır. Freytag bu kitapta, Freytag Piramidi adını verdiği bir kuramı tanıtmaktadır. Bu kuram daha sonrasında Batı dili ve edebiyatının en değerli kuramları olmakla birlikte, bir anlatıya yakın okuma yapabilmek adına ortaya atılan en geniş yelpazeli kuramlardan bir tanesi haline gelmiştir. Freytag'a göre bir eseri oluşturan bileşenler, beş farklı şekilde tasnif edilebilir. Bunlar anlatının tanıtımı, anlatının yükselişi, doruk noktası, düşüş noktası ve sonuç noktalarıdır. Bu kuramın teknik bir tahlile yol açması, birçok edebi eser için kullanılabileceği anlamına gelmektedir. Bu çalışmada, Orhan Pamuk'un *Beyaz Kale* eserindeki doruk noktaları Gustav Freytag'ın Freytag Piramidi kuramı aracılığıyla saptanmış ve esere katkıları tartışılmıştır. Özellikle eserin doruk noktalarının saptanması esere dair yapılan analizleri güçlendirmiş ve eserin yeni bir perspektif eşliğinde incelenmesine katkıda bulunmuştur. Buna göre eserin doruk noktaları, Hoca ve Köle'nin birbirleriyle sentezlendikleri noktada şekillenmeye başlamaktadır, bu da Doğu ve Batı'nın ilişkisine getirilen eleştirilere dair bir ipucu niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmayı oluşturan ve saptanan doruk noktalarının paralel okunduğu bir başka kuram ise Hegel'in Efendi-Köle diyalektiğidir. Hegel'in felsefesine göre bir insan doyumsuzdur ve bu, etkileşime girdiği herhangi bir insan veya canlıyla bir Efendi-Köle diyalektiği oluşturmaları ile sonuçlanır. Hegel, bu diyalektiği, iki bilincin karşı karşıya kalmasıyla açıklar. Ona göre iki bilinç, ölüm tehlikesine karşın kıyasıya bir savaşa girmektedir. Eğer bir bilinç ölümü göz ardı ederek karşısındaki bilince kendi varlığını

kabul ettirmeyi başarır, o zaman bu bilinç muvaffakiyete erişir ve diyalektikte efendi konumuna gelir. Bu noktada karşısındaki bilinç ölüm korkusunu yaşadığı ve tanınmadığı için köle konumuna gelir ve efendinin buyrukları altında yaşamını idame ettirmek zorunda kalır.

Beyaz Kale eserindeki Hoca ve Köle karakterlerinin ilişkisinin salt insan etkileşimi olarak çözümlenememesi, bu ilişkinin bu bağlamda okunmaya oldukça müsait olduğunu göstermektedir. Bu diyalektik karşı karşıya kalmış iki bilincin birbirlerine muhtaçlığını gösterebilmek konusunda oldukça işe yarar bir araçken, Orhan Pamuk'un bu eserinin de belirli yönlerine ışık tutabilir. Ayrıca bu diyalektik ekseninde bir okuma yapmak, iki karakterin paylaştığı ilişkinin metaforik anlamının anlatıya katkısının incelenmesinin yolunu açabilir ve literatüre katkı yapmaktadır. Hâlihazırda değişken bir dinamiğe sahip bu ilişkide, Hoca ve Köle'nin birbirlerini tanımladığı dinamik sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisindedir. Statü bakımından Hoca, Köle'den üstün olmasına rağmen, birçok yerde bilinç seviyesinde Köle'nin onayına muhtaç bir hâldedir. Aynı şekilde bazı yerlerde Köle de Hoca tarafından onaylanmak için bir açıklık duyar ve yaptıkları övülsün, bilinci dış etkenler tarafından tanınsın ister. Bunun başat sebebi, daha romanın en başında inşa edilen entelektüel çekişme ortamıdır. Böylelikle köle yaftalamasından tam anlamıyla kurtulmasa dahi dış doğanın ona sağlayacağı kısmi özgürlük için sürekli bir savaş içerisindedir. Bu çalışma her ne kadar iki kuram eşliğinde karakterlerin etkileşimlerini çözümleyerek eseri teknik bir açıdan tahlil etse de eserin yapısalcı çözümlemesini yapamamıştır. Eserin anlatıcı tercihlerini, metaforik dil kullanımını ve anlatım tekniklerinin incelenmesi, bu eser bağlamında yeni bulguların ortaya çıkmasını sağlayabilir. Böylelikle esere dair yapılan çıkarımlar güçlenirken, postmodern edebiyattaki mahiyeti de görülebilir.

Kaynakça

- Akman, B. (2018). *Orientalism In Orhan Pamuk's White Castle*. Bilig, (87): 59-82.
- Avşar, R. E. (2019). *Akılın "Aksesuar"ları: Gustav Freytag'ın Dramatik Yapısından Dünya Bir Tasavvuruna*. Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü Dergisi, (28): 1-30.
- Bozkurt, K. Günay, A. Çelik, R. (2018). *Hayvan Çiftliği Romanındaki Ast Üst İlişkilerinin Efendi-Köle Diyalektiği Bağlamında İncelenmesi*. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi: 319-332.
- Bumin, T. (2016) *Hegel Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bae BC., Young R.M. (2006) *A Use of Flashback and Foreshadowing for Surprise Arousal in Narrative Using a Plan-Based Approach*. Interactive Storytelling Lecture Notes in Computer Science, (5334): 156-167.
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. (Çev. Sabri Gürses). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Doğan, Z. (2011). *Orhan Pamuk Edebiyatında Tarih ve Kimlik Söylemi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Esen, U. (2014). *Aristoteles'ten Freytag'a Klasik Drama Yapısı*. Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ecevit, Y. (2008). *Orhan Pamuk'u Okumak: Kafası Karışmış Okur ve Modern Roman*. İletişim Yayınları.
- Francis, D. W. (2019). *Excavating Freytag's Pyramid Narrative, Identity and The Museum Visitor Experience*. University College of London, Institute of Archeology, Doktora Tezi.

- Freytag, G. (1896). *Freytag's Technique of the Drama*. (Çev. Elias J. MacEwan). Michigan: Scholarly Press.
- Güllük, Derya. *Efendi-Köle Diyalektiği ile Ben ve Öteki Kavramları Çerçevesinde Beyaz Kale*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (64): 117-118: 2020.
- Güven, E. B. (2020). *Romanda postmodern öğeler*. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (19): 378-386.
- Hart, J. (2021). *Storycraft*. London: The University of Chicago Press.
- Hegel, G. W. F. (2015). *Tinin Görüngübilimi* (Çev: Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Koçakoğlu, B. (2011). *Postmodernin Geleneğe Bakan Yüzünde Bir Anlatı: Beyaz Kale*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (29): 185-202.
- Kara, G. (2021). *Orhan Pamuk'un Beyaz Kale Adlı Eserine Yeni Tarihselci Bir Yaklaşım*. Asia Minor Studies, (9): 591-601.
- Kojève, A. (2001). *Hegel Felsefesine Giriş*. (Çev: Selahattin Hilav). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Köroğlu, E. (2006). “*Kimlik Sorununa Palimpsest Yanıt: Beyaz Kale’de Özne ve Öteki*”. Orhan Pamuk’u Anlamak. (Der. Engin Kılıç), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Molacı, M. (2020). *Efendi-Köle ikiliğine ilişkin üç açıklama*. Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, (13): 33-46.
- Moran, B. (2018). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Naci, F. (2006). “*Beyaz Kale*”, *Orhan Pamuk’u Anlamak*. (Der. Engin Kılıç), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Navarro, B. (2010). *Master and slave dialectic in Emily Dickinson's poetry*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27 (1): 0-0.
- (2006). *Orhan Pamuk Edebiyatı: Sabancı Üniversitesi Sempozyum Tutanakları*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Özçınar, Ş. (2007). *Kendinin-bilinci ve öteki diyalektiği: Hegel felsefesinde bilincin dolayımı ve nesnelleşmesi*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Parla, J. (2006). *Roman ve Kimlik: Beyaz Kale*. Orhan Pamuk’u Anlamak. (Der. Engin Kılıç). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pamuk, O. (1985). *Beyaz Kale*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Reucker, S. (2011). *Interactive Visualizations of Plot in Fiction*. Rhode Island: University of British Columbia.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki*. (Çev. Ayşegül Sönmezay). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şen Altın, N. (2017). *Toplumsal Gerçeklik ve Postmodern Roman*. HUMANITAS- Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (10): 91-109.



Yılmaz, A. T. (2019). *Kamel Daoud'un Meursault, Contre-Enquête Adlı Yapıtında Efendi-Köle Diyalektiğı*. Folklor/edebiyat, (99): 623-634.